

A homok titkai

Zentai Magyar Kamaraszínház: *Möbius*

A néző akkor találkozik először a színházi előadással, mikor farkasszemmet néz a plakáttal. Ilyenkor a színházlátogató fejtegeti az ott látottakat, következtet, silabizál, találgat. Vajon mit rejt és mit mutat a plakát? A Zentai Magyar Kamaraszínház *Möbius* című bemutatójának plakátjáról a következő információk olvashatók le: az évad második bemutatójának rendezője Hernyák György, a darabot Brestyánszki Boros Rozália írta Abe Kóbo *A homok asszonya* című regényének felhasználásával. Az előadás címe: *Möbius*. Ennyi és semmi több. Ősbemutató ismét. Olvastuk az újságban. A Nő szerepét Vicei Natália játssza, a Férfi Mészáros Árpád. A deus ex machina „szerepében” Bakos Árpád. Díszlettervező Saša Senković. Szinopszis: „Egy városi egyetemi tanárt kint ér az este a homokpusztaságban, miközben rovargyűjtési szenvedélyének hódol. De mégsem kell az éjszakát a szabad ég alatt töltenie, mert egy furcsa helybélire talál, aki szállást kínál neki, és kötélhágcsón leengedi egy homokkatlan mélyén álló házba, ahol egy nő él magányosan. Másnap reggel a férfi folytatná útját, ám a kötélletra eltűnt, és a katlanból kimászni nem lehet...”

De térjünk vissza a plakáthoz: egy szoborfej orrig temetve a homokban égkek szemekkel kacsint ránk. Valaki elmerült, vagy épp előbújik? Mereven néz, a szeme kéksége mégis étellel tölti fel a homokszínű szürke fejet, ugyanakkor a homok mellett a szem által a tenger kéksége is jelen van. Merthogy egyébként a tenger és a homok összetartoznak. Az egyik a kietlen sivatagot, a másik a keserű vagy inkább sós életet szimbolizálja. Mi a közös mégis bennük? A végtelenség, a határtalanság, a magány.

A kíváncsi színházlátogató utánanézés: ki vagy mi ez a Möbius? „A Möbius-szalag kétdimenziós felület, aminek különlegessége, hogy csak egyetlen oldala és egyetlen éle van. Felfedezője August Ferdinand Möbius német matematikus és csillagász.” Még nem tudni, hogy ennek köze van-e

az előadáshoz, de talán jó, ha tudjuk. A tudás sosem árt. Néha a néző képzelődik. Előjátssza magának az előadást, elképzeli a kosztümöket és a díszletet. Vajon mekkora lesz a homok? Mekkora teret hódít el magának a színpadon? Lehet, hogy mi is majd a homokba gázolunk, miközben a helyünkre vánszorgunk?

Belépünk, csalódunk. Egy kb. kétméteres átmérőjű körben van csak homok. És még bokáig sem ér. Valami van a közepén, de nem látjuk, hogy ki/mi az, mert fehér lepellettel van letakarva. Egy furcsa erődtítmény van előtte. Bakos Árpád, az „isten a gépből” is jelen van, s angyali zenéjével végigkíséri az előadást, a szöveg és a zene összekapcsolódik, mint a Möbius-szalag. Valaki némán ül és vár. Egyszer megjelenik a Férfi (Mészáros Árpád), nem felülről, nem kötélhágcsón érkezik, hanem oldalról lép a történetbe. Sötét van, villanylámpával „tapogatózik”. Zavar a sötét, bántja a szememet a homály, nem látok semmit. Aztán lassan láthatóvá válnak az alakok, „felgördül a függöny”, s lehull a lepel. A Nő ül egy kis sámlin a lepel alatt. Azért van letakarva, mert a homok állandóan hullik, mindenhol ott van. De ezt csak később tudjuk meg. Ha az előadásban a szereplőknek nincsen nevük, az olyan általános. Bárki lehet. Olyan személytelen: lehet, hogy nem is léteznek. Mikor e két nem találkozik, adott a konfliktus. A két fél mást akar, (egy)mást, de még nem tudják. Vicei Natália a Nő, az első perctől nő: gondoskodik a vendégről, étellel kínálja, leülteti, teát főz neki. A Férfi a kezdetektől férfi: elfogadja, hogy kiszolgálják. Két ember bezárva egy katlanban. De ekkor még a Férfi nem sejt semmit. Tudós. Kívül-belül. Kosztümje is általános: szürke vagy bézsszínű (gondban vagyok a színekkel). Szemüveges, két táskát cipel magával, térdig feltűrt nadrág, túrabakancs, s természetesen van nagyítója is. Egy egyetemi tanár, aki kissé bogaras. Ugyanis bogarakat gyűjt. Ez a hobbija. Különös, ritka bogarak lapulnak a doboz mélyén. A gyűjtögetés örök szenvedély, szinte létszükséglet. Ahogy az uralkodás is. A Férfi a bogarak felett uralkodik, a Nő a Férfi felett, de felette is van egy magasabb hatalom (deus ex machina?). Lassan haladunk előre. Ha nem lenne az a néhány mondat, amit a színházba érkezésünk előtt itt-ott összeszedtünk, talán csak nehezen értenénk meg az előadást. De elvégre a nézőnek is készülnie kell, nemcsak a színészeknek. Folyamatosan bontakozik ki a dialógusokból a történet. A Nő munkája, feladata, élete értelme, hogy homokot lapátol. Ő ebből él és ezért él. Miért nem költözik el?, kérdezi a Férfi. Mert itt van otthon, gondolhatnánk. Vicei Natália összetörik, kicsit meghal, majd újraéled a színpadon. Újabbnál újabb maszkokat vesz magára, miközben a maszk a valódi arcával olvad össze. A megkeseredett, magányos Nőnek segítségre van szüksége. Nem bírja már egyedül. Férjét és gyermekét el-

temette a homok. Csak ő maradt. Egy hatalmas homokvihár alkalmával nem mert kimenni, behúzódott egy sarokba, s mire elcsendesedett az idő, már egyedül maradt. Talán elmehetett volna, de nem akart. Talán önmagát bünteti ezzel a sziszifuszi munkával, mert a homokot hiába lapátolja el minden éjjel, az másnapra újra rászáll mindenre. Nincs megállás, nincs vége soha. De ő hisz abban, hogy itt kell maradnia, a faluért, a fennmaradásért s talán a múltért. A tudós először megpróbál észérveket találni, hogy hogyan is lehetne megmenteni a falut, hogyan is lehetne a világ részesévé tenni, látványossággá, majd pedig ő maga is beletörődik a sorsába, s a Nő mellett marad. A drámának nincs igazán különös cselekménye. A szűk tér s a cselekmény vontatottsága a figyelmünket a Nőre és a Férfira irányítja. Mészáros Árpád fokozatosan jut el a beletörődésig, először csodálkozik, aztán megtudja, hogy rabbá vált. Majd dühöng, fenyegetőzik, a rab rabul ejti az asszonyt, majd beletörődik, elfogadja, végül megszokja, és élvez is a helyzetet. A végsőkig szenved, keresi a kiutat, olykor logikusan gondolkodik, máskor kicsit megőrül, végül pedig az életösztön győzedelmeskedik, s ő maga is belekezd a reménytelen munkába. Lassan alakul át emberré, először csak egy biológus, tudós, külső szemlélő, kívülálló, végül pedig ő is katlanlakóvá válik. Róla szinte semmit sem tudunk meg, a külső életéről is csak szűkszavúan beszél. Nagy vágya, hogy megtalálja egy bogarat, melynek latin neve mellé majd odakerülhet a felfedező, azaz az ő neve is. Hírnévre vágyik. Elismerésre, arra, hogy a külső világ tudomást vegyen róla. Ezzel szemben a Nő csak egy tükörré vágyik, hogy megnézhesse azt, ami van. A tükör a jelent mutatja, a mulandót, az örök változót, a pillanatot. A Nő a pillanatra él, a pillanatra szeretné meglesni. Éppen ezért kiborul, mikor a Férfi lefotózza, mert a perc csak akkor valódi, mikor megtörténik, visszanézve már hazugság. A pillanatot nem lehet megérinteni és elzárni. A pillanatra csak egy pillanatra él. Ahogy a kés is mindig lefelé esik. Ez a dolgok rendes folyása. Ahogy a tükörnek, úgy a késnek is fontos szerepe van az előadásban. Az előző mondatot a Nő mondja ki, miután a katlanban baleset éri (beleesik a késbe), s kiemelik a katlanból, de később visszatér. A Férfi ekkor egyedül marad. Megszökhethetne, elmehetne. El is megy. De visszatér. Valami visszahúzza a Nőhöz. A katlanlétnek függőjévé vált. Mert mi van ott: homok, társ, biztonság. S odakinn? Minden más. Megértjük a Férfi döntését. Mikor egyedül marad, nincs monológja, csak a cselekményei által látjuk a gondolatait. Nem sokat hezitál, megindul régi élete felé. De aztán mégis visszatér. A Férfi és a Nő között az összezártság vagy a sors hatására szerelem alakult ki. Először a szexuális ösztön volt az, ami egymás felé vonzotta őket, később a testiségen átlépve már egy magasabb szintre léptek.

Két világ ütközik végig az előadásban: az egyetemet végzett, világot látott tudós világa s a magányos, bezártságban élő nőé. Férfi kontra nő. Ég és föld. Tenger és homok. Ellentét, nézetkülönbség, végzet, egymásra találás, az ellentétek feloldása, a deus ex machina fondorlatai. Erről szól az előadás, s talán még sok minden másról, amit a homok eltakar, befed. Mert, hogy mi van a homok alatt, azt senki sem tudja. Csak egy biztos: a megváltás mindig fentről érkezik.

P. S.: A Zentai Magyar Kamaraszínháznak eddig az volt a különlegessége, hogy társulat nélkül, azaz mindig vendégművészekkel dolgozott, s az adott szerepekre kérték fel a színészeket, vagy pedig az óhajtott művészekhez kerestek műveket. Októbertől a most végzett akadémisták lépnek majd színpadra a Zentai Magyar Kamaraszínház színeiben. Vajdaság legfiatalabb színháza tehát egy fiatal társulattal kezdi majd a következő évadot.

